

صلاحیت دادگاه عمومی کیفری در رسیدگی

به اتهام نگهداری تجهیزات دریافت از ماهواره

(نقدی بر رأی وحدت رویه شماره ۷۵۱-۱۳۹۵/۵/۵ هیأت عمومی دیوان عالی کشور)

بهروز جوانمرد^۱

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، وکیل پایه یک دادگستری

«نگهداری تجهیزات دریافت از ماهواره در حکم کالای قاچاق و ممنوع نبوده و

رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاههای عمومی کیفری است.»

واژگان کلیدی: تجهیزات دریافت از ماهواره، قاچاق، صلاحیت

متن رأی

«هرچند تجهیزات دریافت از ماهواره طبق تبصره ۴ ماده ۲۲ قانون مبارزه با

قاچاق کالا و ارز مصوب ۳/۱۰/۱۳۹۲ از مصادیق کالای ممنوع است، لکن

نگهداری آن فی حد ذاته اگرچه عملی مجرمانه و مستوجب مجازات است، ولی با

توجه به معنای خاص قاچاق به شرحی که در بند الف ماده ۱ قانون مورد اشاره آمده

و تمیزی که قانون‌گذار بین عناوین مذکور در قانون یاد شده قائل شده است، داخل

در عنوان قاچاق نبوده و به همین جهت از حیث صلاحیت دادگاه، مشمول حکم

مقرر در ماده ۴۴ آن قانون نمی‌باشد. بر این اساس، رأی شعبه سیزدهم دیوان عالی

کشور که با این نظر انطباق دارد، به اکثریت آراء صحیح و قانونی تشخیص داده می‌شود. این رأی طبق ماده ۴۷۱ قانون آیین دادرسی کیفری در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور، دادگاه‌ها و سایر مراجع اعم از قضایی و غیر آن لازم‌الاتباع است.»

شرح موضوع

موضوع جرم‌انگاری استفاده از تجهیزات دریافت امواج ماهواره قدمتی بیش از بیست سال در پهنه حقوق کیفری ایران دارد. قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره مصوب ۱۳۷۳/۱۱/۲۳ در مواد ۸ و ۹ وارد کردن، تولید کردن، توزیع کردن، استفاده، حمل و نگهداری و همچنین نصب و تعمیر این تجهیزات را جرم‌انگاری و متناسب با سطح زندگی شهروندان آن زمان و نرخ تورم زمان تصویب این قانون، جزای نقدی در نظر گرفته است.

از طرفی قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۳ با اصلاحات بعدی اولاً ساخت تجهیزات دریافت از ماهواره را مشمول مجازات قاچاق کالاهای ممنوع قرار داده و ثانیاً ماده ۷۷ این قانون، ماده (۸) و بند (ب) ماده (۹) قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره را که به ترتیب در مورد واردکنندگان، تولیدکنندگان و توزیع‌کنندگان این تجهیزات و همچنین در مورد محل واریز وجوه دریافتی بابت مجازات مواد ۸ و ۹ این قانون می‌باشد را صریحاً نسخ کرده است.

پرسش اینجاست که بجز قاچاق این تجهیزات که جزو کالاهای ممنوع محسوب می‌شوند یعنی کالایی که صدور یا ورود آن به موجب قانون ممنوع است (بند ۱ ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز) و ساخت آنها که در حکم قاچاق کالای ممنوع است و محل رسیدگی به این اتهامات مطابق ماده ۴۴ قانون مذکور دادگاه انقلاب است، در مورد استفاده یا حمل و نگهداری و نصب و تعمیر این تجهیزات کدام مرجع صالح به رسیدگی

است؟ برداشت‌های متفاوت قضات از قوانین موجود در این زمینه باعث صدور آراء متعارض و در نهایت مداخله هیأت عمومی دیوان عالی کشور برای ایجاد رویه واحد در سیاست جنایی قضایی شده است که خروجی آن صدور رأی وحدت رویه شماره ۷۵۱ بوده است.

مسائل شکلی

۱- منشأ صدور رأی وحدت رویه مورد بحث، صدور آراء مختلف از شعب سیزدهم، چهاردهم و سی و دوم دیوان عالی کشور در موضوع واحد (تعیین مرجع صالح رسیدگی کننده به جرائم مرتکبین نگهداری تجهیزات دریافت از ماهواره با اختلاف استنباط از مقررات قانون قاچاق مصوب ۱۳۹۲ و قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره مصوب ۱۳۷۳) بوده است.

۲- درخواست نظر هیأت عمومی دیوان به منظور ایجاد وحدت رویه توسط رئیس دیوان عالی کشور از طریق معاون قضایی دیوان بوده است.

۳- جلسه هیأت عمومی دیوان عالی کشور به ریاست رئیس دیوان عالی کشور و با حضور نماینده دادستان کل کشور و رؤسا و مستشاران و اعضای شعب دیوان تشکیل شده است، اما در گردشکار رأی اشاره‌ای به حد نصاب اعضای هیأت عمومی که عبارت است از حداقل سه چهارم رؤسا و مستشاران و اعضای معاون تمام شعب، نشده است.

مسائل ماهوی

ماده ۹ قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره و بند «الف» آن مقرر می‌دارد: «استفاده کنندگان از تجهیزات دریافت از ماهواره علاوه بر ضبط و مصادره اموال مکشوفه به مجازات نقدی از یک میلیون تا سه میلیون ریال محکوم می‌گردند. الف- حمل، نگهداری، نصب و تعمیر تجهیزات دریافت از ماهواره ممنوع و مرتکبین به مجازات نقدی از یک تا پنج میلیون ریال محکوم می‌گردند.»

به این ترتیب، در ماده ۹ این قانون مجازات استفاده از ماهواره ضبط و مصادره - که البته بین این دو اصطلاح از نظر حقوقی تفاوت است و مقنن آن زمان توجه کافی به این مهم نداشته است - و جزای نقدی حداکثر تا سه میلیون ریال می‌باشد. از نظر درجه بندی مجازات این جرم مطابق آنچه در ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی آمده است، مصادره کل اموال مجازات تعزیری درجه یک می‌باشد که موضوع بحث این نوشتار نمی‌تواند باشد چون بحث مصادره جزء اموال می‌باشد. جزای نقدی تا ده میلیون ریال نیز مجازات تعزیری درجه هشت می‌باشد که مجازات نقدی این جرم را پوشش می‌دهد.

ولی آیا می‌توان گفت مجازات تعزیری جرم استفاده از تجهیزات ماهواره درجه هشت می‌باشد؟ اگر مصادره تجهیزات ماهواره را نیز یک مجازات محسوب کنیم، مطابق تبصره ۳ ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی که مقرر می‌دارد: «اگر مجازاتی با هیچ یک از بندهای هشتگانه این ماده مطابقت نداشته باشد مجازات درجه هفت محسوب می‌شود.» باید نتیجه گرفت که چون مصادره جزئی اموال جزو هیچ یک از بندهای هشت گانه این ماده نیامده است، پس درجه هفت می‌باشد و چون شدیدتر از جزای نقدی در نظر گرفته شده می‌باشد، لذا مجازات این جرم درجه هفت تعزیری می‌باشد که مطابق ماده ۳۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری باید مستقیماً به دادگاه کیفری دو جهت رسیدگی ارسال شود و دادسرا حق مداخله و تحقیقات ندارد.

در مورد بند الف ماده ۹ قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره که مقرر داشته «حمل، نگهداری، نصب و تعمیر تجهیزات دریافت از ماهواره ممنوع و مرتکبین به مجازات نقدی از یک تا پنج میلیون ریال محکوم می‌گردند.» مقنن فقط جزای نقدی در نظر گرفته است و با توجه به میزان آن درجه هشت تعزیری محسوب می‌شود. این در حالی است که بند (ح) ماده ۹ قانون شوراها حل اختلاف مصوب ۱۳۹۴ مقرر داشته «جرائم تعزیری که صرفاً مستوجب مجازات جزای نقدی درجه هشت باشد.» در صلاحیت این مرجع شبه قضایی است.

یک بار دیگر رأی وحدت رویه شماره ۷۵۱ مورخ ۱۳۹۵/۵/۵ را اشاره می‌کنیم «نگهداری تجهیزات دریافت از ماهواره در حکم قاچاق نبوده و رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاههای عمومی کیفری است.»

به نظر می‌رسد که هیأت عمومی دیوان عالی کشور در مقام صدور این رأی، به جمیع مقررات موجود از جمله قانون شوراها حل اختلاف مصوب ۱۳۹۴ توجه کافی نداشته است؛ چرا که از نظر مقررات موجود رسیدگی به اتهام حمل، نگهداری، نصب و تعمیر تجهیزات دریافت از ماهواره با توجه به این که جزای نقدی آن از ده میلیون ریال کمتر می‌باشد، در صلاحیت شورای حل اختلاف قرار می‌گیرد، نه دادگاه کیفری دو.

نتیجه این بی‌توجهی، ایجاد رویه واحد غلط و مخالف قانون بوده است. شاید بهتر بود همان‌طور که مقنن در ماده ۴۷۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ به هر یک از وکلای دادگستری اجازه داده با ذکر دلیل از طریق رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور، نظر هیأت عمومی را درباره آراء متعارض درخواست کنند، مقرر می‌نمود در جلسه هیأت عمومی اساتید حقوق کیفری یا وکلای دادگستری با ثبت نام یا دعوت قبلی حضور یافته و بتوانند نقطه نظرات خود را برای اعضای هیأت عمومی دیوان بیان کنند شاید به نکته‌ای اشاره نمایند که از دید تیزبین اعضای هیأت عمومی دیوان عالی کشور مغفول مانده یا کمتر مورد توجه قرار گرفته و اتفاقاً در تصمیم‌گیری نهایی موثر باشد.

در هر حال، رأی وحدت رویه شماره ۷۵۱ مورخ ۱۳۹۵/۵/۵ هیأت عمومی دیوان عالی کشور صادر شده و اکنون لازم الاجراست و رسیدگی به جرم نگهداری از تجهیزات ماهواره را در صلاحیت دادگاه‌های عمومی کیفری دانسته است هرچند به لحاظ نظری این جرم در صلاحیت شورای حل اختلاف می‌باشد. برای اصلاح این رأی یا باید رأی وحدت رویه مؤخری صادر شود، و یا قوانین موجود مجدداً اصلاح شود.